

Биљана М. Павловић¹⁵

Универзитет у Приштини – Косовска Митровица

Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић

Драгана Ј. Цицовић Сарајлић

Универзитет у Приштини – Косовска Митровица

Факултет уметности у Приштини – Звечан

ДОИ 10.7251/NSK1802049P

UDK 371.214.5:373.3

371.3.:78.072

Оригинални научни рад

ЗАСТУПЉЕНОСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ И УМЕТНИЧКЕ МУЗИКЕ У ОСНОВНОШКОЛСКИМ НАСТАВНИМ ПРОГРАМИМА И УЏБЕНИЦИМА МУЗИЧКЕ КУЛТУРЕ¹⁶

***Апстракт:** У раду се разматра заступљеност српске традиционалне народне и уметничке музике у основношколским наставним програмима и уџбеницима музичке културе. Српска народна и уметничка музика је вредан садржај националног васпитања, који доприноси упознавању и доживљавању српске културе, њеном усвајању, те развијању осећаја националне припадности и идентитета ученика. Циљ је да се утврди у којој мери је у наставним програмима и уџбеницима музичке културе заступљена српска традиционална и уметничка музика. Резултати истраживања, изложени у овом раду, указују да наведени музички садржаји нису у довољној мери заступљени и искоришћени у наставним програмима и уџбеницима музичке културе, иако имају велики васпитни смисао и значај. Неопходно је допунити наставне програме и уџбенике богатијим избором садржаја српске традиционалне народне и уметничке музике што ће допринети њиховој већој заступљености у наставном процесу, развијању интересовања ученика за српску уметност и културу, њиховом детаљнијем упознавању, те сврсисходнијем националном васпитању у основној школи. У раду су коришћене метода анализе садржаја и метода анализе и синтезе.*

***Кључне речи:** национално васпитање, основна школа, музички садржаји, настава.*

У раду се разматра заступљеност српске народне и уметничке музике у основношколским програмима и уџбеницима музичке културе. Српска национална музика – традиционална и уметничка, јесте значајан елемент српске културе и битна одредница идентитета нашег народа. Она је кроз историју имала значајну улогу у формирању и реконструкцијама српског националног идентитета,

¹⁵ biljana.pavlovic@yandex.ru

¹⁶ Рад је резултат истраживања у оквиру пројекта III 47023 „Косово и Метохија између националног идентитета и евроинтеграција”, које финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

доприносићи његовом обликовању и очувању (Базић, Павловић, 2017). Традиционална народна музика у основношколској настави омогућава да се ученици упознају са сопственим етничким пореклом и културним идентитетом, док је уметничка музика домаћих композитора заснована на елементима српске традиционалне народне и духовне музике, па је као таква драгоцен наставни садржај, који, такође, омогућава упознавање и доживљавање српског идентитета.

Истраживања, међутим, говоре да ученици основношколског узраста, иако имају развијену свест о вредности и значају традиционалних народних песама, нису довољно заинтересовани за њихово извођење у настави (Цицковић Сарајлић, Павловић, 2017). Истраживања, такође, указују да ученици основношколског узраста не познају у довољној мери српске композиторе и њихова најзначајнија дела (Павловић, Цицковић Сарајлић, 2017а). Зато смо желели да истражимо да ли је српској традиционалној и уметничкој музици посвећена одговарајућа пажња у наставним програмима и уџбеницима музичке културе, што је основна претпоставка њиховог коришћења и познавања у наставном процесу. Упознавањем наведених музичких садржаја у настави, код ученика се развија свест о јединствености сопствене националне културе и осећај припадности свом народу. Већа заступљеност садржаја националног васпитања у наставним програмима и уџбеницима музичке културе, допринеће развијању интересовања ученика за националну културу и уметност, њиховом свеобухватнијем упознавању, доживљавању и усвајању.

Садржаји, циљ и задаци националног васпитања у настави музичке културе

Национално васпитање је вид друштвено-моралног васпитања и битна компонента свестране и целовито развијене личности. Ово васпитно подручје саставни је део општег и хуманистичког васпитања неопходног у време глобализације, у оквиру које се тежи уједињењу човечанства на нивоу економских, културних, образовно-технолошких, социјалних и других области друштвеног живота. Да би се процес глобализације одвијао у интересу свих народа, неопходно је развијати демократичност и отвореност за међунационалну сарадњу и комуникацију, разумевање и поштовање општељудских универзалних вредности, али је исто тако битно омогућити неговање специфичних националних и индивидуалних вредности, развијање и очување културних и националних идентитета и самобитности народа у оквиру јединственог друштва. Препоруке Унескове Међународне комисије о образовању за XXI век су да је на путу превазилажења супротности између традиције и савремених тенденција битно спознати самог себе, и прилагодити се захтевима савременог друштва без одрицања од сопствених корена (Делор, 1996, стр. 10–12).

Национално васпитање је посебно актуелно данас на простору Косова и Метохије. С обзиром да је овај део српске територије од 1999. године под

привременом управом Уједињених нација, а органи привремене управе под контролом Албанаца на већем делу територије, упознавање и очување српске културе и музичке традиције један је од приоритетних задатака националног васпитања у основношколској настави на овом простору. Питање националног идентитета се, према мишљењу Јована Базића, посебно актуелизује у кризним временима или у периодима наглих и брзих друштвених промена (Базић, 2012, стр. 36), када је неопходно заштитити аутентичне културне вредности свог народа.

Музички садржаји националног васпитања су традиционално музичко стваралаштво свога и других народа (традиционалне песме, игре са певањем и народни музички инструменти), патриотске песме свог народа, духовна и уметничка национална музика. Да би се у настави музичке културе неговао патриотски дух, неопходно је развијати интересовања ученика за наведене садржаје. Интересовања за садржаје патриотске тематике се у настави музичке културе подстичу музичким активностима (певањем, слушањем, свирањем, извођењем музичких игара, стварањем) кроз које ученици уче мотивисано, са задовољством и изазовом, овладавајући аналитичким, критичким и креативним мишљењем (Ивановић, 2007, стр. 5).

Циљ националног васпитања у настави музичке културе је развијање патриотизма посредством садржаја традиционалног народног музичког стваралаштва свога и других народа, патриотских песама, духовне и уметничке националне музике.

Задаци националног васпитања у настави музичке културе су упознавање, разумевање, усвајање, доживљавање и вредновање традиционалног народног музичког стваралаштва свога и других народа, патриотских песама, духовне и уметничке националне музике.

У остваривању циља и задатака националног васпитања значајну улогу имају осећања, уверења, убеђења и ставови које код ученика треба неговати и развијати. Извођење музичких садржаја националног васпитања изазива узвишена национална осећања, понос и патриотизам, што учвршћује позитивне ставове и љубав ученика према свом народу. Ови садржаји чине емоционалну основу ставова о свом народу. Чврсто формиран ставови у детињству се тешко мењају током живота, постајући упориште самоодређења и идентитета појединца. Према схватањима Бранка Јовановића и Јасне Парлић Божовић, „само у јединству знања, осећања, уверења и убеђења могу се формирати позитивни ставови ученика према националним и културним вредностима и подстицати њихова спремност за одбрану и развој националних вредности и интереса, а да се при томе поштују вредности и интереси других нација и заједница” (Јовановић, Парлић Божовић, 2011, стр. 153). Правилан избор музичких садржаја националног васпитања, као и њихово извођење, треба да побуде осећање патриотизма, али и емпатије према другим народима и културама, на основу којих ће наставник даље наставити да негује и развија позитиван однос према националним и општечовечанским хуманистичким вредностима.

Колико ће се ученици заинтересовати за одређене садржаје, у великој мери зависи од мотивисаности, педагошког умећа и компетентности самих наставника. Радмила Николић и Сениша Стојановић наглашавају да у процесу остваривања наставних задатака, „кључно питање јесте наставникова интерпретација одређених садржаја и њихово тумачење, идејна обојеност, која често зависи од наставника” (Николић, Стојановић, 2010, стр. 111). Упознавање српског традиционалног музичког стваралаштва у настави треба започети фолклорним садржајима средине у којој ученици живе, јер су им блиски и познати, након чега треба приступити упознавању садржаја српског музичког фолклора из других региона. При обради традиционалних песама и игара, неопходно је упознати ученике са њиховим настанком и развојем у контексту свеукупних друштвено-историјских дешавања на овим просторима. Треба им, такође, појаснити улогу и значај традиционалних песама и игара у животу једног народа, као и порекло и заступљеност појединих специфичних музичких елемената у њима (прекомерна секунда, мелизми, турцизми и сл.). Такав приступ омогућава корелација наставе музичке културе са осталим наставним предметима, доприноси интегративном упознавању, разумевању, усвајању и доживљавању народног музичког стваралаштва, националне историје, географије и културе.

Упознавању српске културе, развијању патриотских осећања и позитивних ставова према својој земљи и народу снажно доприноси *национална уметничка музика*, настала на темељима српске традиционалне и духовне музике. Слушањем вредних уметничких дела домаћих композитора ученици се васпитавају у духу националне музичке културе, учвршћујући осећај националног идентитета. Развијањем интересовања за националну музику подстиче се одговорно понашање ученика према националним духовним вредностима, њихово неговање и очување. Након упознавања са основним карактеристикама српске фолклорне и духовне музике, ученици ће у уметничким композицијама умети да уоче и препознају елементе ова два музичка жанра, доживљавајући и усвајајући их на специфичан начин. Научиће да разликују аутентичну народну музику од стилизованих верзија, развијајући тако естетска сазнања, стваралачку инвентивност, као и музички укус.

Соло песме су карактеристичне за стваралаштво српских композитора XIX и с почетка XX века. Компоноване су за један глас и клавир, и заправо представљају обраде народних песама. Њиховим слушањем, на старијем школском узрасту, ученици могу доживети жанр песме градског стила са аутохтоним обележјем, али и уочити елементе туђих музичких култура у српској уметничкој музици. У том смислу, треба послушати соло песме градског стила са турско-источњачким утицајем, са западним утицајем (средњоевропским и медитеранским), као и песме у којима се преплићу утицаји оријенталне и западне културне сфере (Божидаревић, 2010).

Поред вокално-инструменталне музике, ученици треба да упознају хорску (а capella) и инструменталну музику домаћих композитора. Слушањем ових композиција остварују се бројни васпитно-образовни и функционални задаци

наставе музичке културе. Ученици могу доживети облик дводелне или троделне песме, врсте гласова, звук различитих музичких инструмената, као и друга изражајна музичка средства. Колико ће ученици моћи да уоче и доживе елементе националног у уметничкој музици, зависи од нивоа усвојеног знања о карактеристикама традиционалне и духовне музике свог народа, али и од наставника и од његовог ангажовања у избору и обради одговарајућих композиција за слушање у настави. У наставку рада анализираћемо наставне програме и уџбенике музичке културе да бисмо утврдили у којој мери је у њима заступљена српска народна и уметничка музика.

Заступљеност садржаја српског музичког фолклора у наставним програмима и уџбеницима музичке културе за основну школу: примери за извођење

У наставном програму музичке културе за 1. разред (Правилник, 2013, стр. 131–133) предложено је 18 народних песама за певање. Уџбеник музичке културе за 1. разред Завода за уџбенике (Стојановић, Васиљевић, Дробни, 2006) садржи свега пет песама из предлога наставног програма и две народне песме које нису уврштене у наставни програм. Уџбеник музичке културе за 1. разред Креативног центра (Илић, 2009) садржи пет песама које су предложене наставним програмом за 1. разред и две које се не налазе у избору песама овог програма.

Наставни програм музичке културе за 2. разред (Правилник, 2013, стр. 136–138) препоручује 15 традиционалних песама и игара са певањем за извођење. Из овог репертоара, у уџбенику музичке културе за 2. разред Завода за уџбенике (Стојановић, Васиљевић, 2007) заступљене су свега две народне песме и две песме које нису предложене наставним програмом. У уџбенику за 2. разред чији је издавач Креативни центар (Илић, 2008) уврштено је пет традиционалних песама из избора наставног програма и две народне песме које нису заступљене у истом програму.

Према наставном програму за 3. разред (Правилник, 2014, стр. 96–99), предложено је 10 традиционалних песама за извођење. У уџбенику музичке културе за 3. разред Завода за уџбенике (Стојановић, 2009) налазе се четири песме из предлога наставног програма и осам других примера народних песама, које нису предложене истим програмом. Уџбеник за 3. Разред Креативног центра (Илић, 2005) садржи пет традиционалних песама које су предложене наставним програмом и осам других народних песама, од којих су четири исте као и у уџбенику Завода за уџбенике.

У наставном програму музичке културе за 4. разред (Правилник, 2011, стр. 84–87) предложено је 12 традиционалних песама. Уџбеник музичке културе за 4. разред Завода за уџбенике (Стојановић, 2007) садржи осам песама из избора наставног програма, плус осам других народних песама које нису део програма. Уџбеник Креативног центра за 4. разред (Илић, 2008а) садржи свега три песме из предлога наставног програма и девет других традиционалних песама.

Избор песама у наставном програму музичке културе за 5. разред (Правилник, 2017, стр. 53) обухвата осам традиционалних песама. Уџбеник музичке културе за 5. разред Завода за издавање уџбеника (Стојановић, Рајчевић, 2009) садржи шест народних песама из предлога наставног програма и четири друге традиционалне песме, док уџбеник за 5. разред издавача Нови логос (Паладин, Михајловић Бокан, 2012) садржи пет традиционалних песама из избора наставног програма и четири песме које нису предложене програмом.

Наставни програм музичке културе за 6. разред (Правилник, 2013а, стр. 157) предлаже свега две традиционалне народне песме за певање. У уџбенику музичке културе за 6. разред Завода за уџбенике (Стојановић, Рајчевић, 2009а) заступљена је једна народна песма, која је предложена и наставним програмом и, поред ње, још седам других народних песама. Уџбеник за 6. разред издавача Нови логос (Паладин, Михајловић Бокан 2012а) садржи две песме из предлога наставног програма и пет других народних песама.

Према наставном програму за 7. разред (Правилник, 2013б, стр.140), предложено је шест традиционалних песама, док је у уџбенику музичке културе за 7. разред Завода за уџбенике (Стојановић, Рајчевић, 2009б) уврштена само једна песма из овог репертоара и додато је девет других примера народних песама. Уџбеник музичке културе за 7. разред издавача Нови логос (Паладин, Михајловић Бокан, 2012б) садржи три песме из предлога наставног програма и још једну народну песму која није предложена наставним програмом.

Наставни програм музичке културе за 8. разред (Правилник, 2010, стр. 62) предлаже шест народних песама. У овај избор уврштена је и песма *Шано, душо*, која је заправо „понарођена“ песма. Аутор текста је Драгутин Илић, док је мелодију написао Јосиф Маринковић. Уџбеник музичке културе за 8. разред Завода за уџбенике (Стојановић, Ђирић, 2002) садржи свега једну песму из избора програма и три примера других традиционалних песама, док уџбеник музичке културе за 8. разред издавача Нови логос (Паладин, Михајловић Бокан, 2012в) садржи, такође, једну песму из предлога наставног програма и још једну народну песму која није на списку песама програма, и која није део српског музичког фолклора (*Сејдефу мајка бућаше*).

Заступљеност садржаја српског музичког фолклора у наставним програмима и уџбеницима музичке културе за основну школу: примери за слушање

Наставни програм музичке културе за 1. разред (Правилник, 2013) предлаже за слушање шест садржаја из опуса певачке и инструменталне народне музичке традиције. Ни један од ових садржаја није искоришћен у уџбенику музичке културе за 1. разред Завода за уџбенике (Стојановић, Васиљевић, Дробни, 2006). Напротив, у уџбенику је предложено слушање инструменталне мелодије *Фрулашки разговор*, која је по наставном програму предложена за слушање и у 4. разреду. Уџбеник музичке културе Креативног центра (Илић, 2009) садржи два

фолклорна музичка примера за слушање из предлога наставног програма, и још једну народну песму која није предложена програмом.

У наставном програму за 2. разред (2013) за слушање је предложено шест фолклорних музичких садржаја. Уџбеник музичке културе за 2. разред Завода за уџбенике (Стојановић, Васиљевић, 2007) не садржи народне песме и инструменталне примере за слушање из предлога наставног програма, али је у њему предложено слушање кола – извођење на фрули. У уџбенику Креативног центра (Илић, 2008) налазе се четири фолклорна садржаја за слушање, који су истовремено и део предлога наставног програма.

Према наставном програму за 3. разред (Правилник, 2014), у делу *Препоручене композиције за слушање – Народне песме и кола*, предложено је шест народних музичких садржаја. Међу њима су и композиције *Тихо ноћи* и *Небо је тако ведро*, које заправо представљају уметничке композиције. Песму *Тихо ноћи* компоновао је Даворин Јенко, на текст Ј. Ј. Змаја, а исти писац написао је и текст песме *Небо је тако ведро*. У уџбенику музичке културе за 3. разред Завода за уџбенике (Стојановић, 2009), као и у уџбенику Креативног центра (Илић, 2005), заступљена је по једна инструментална фолклорна мелодија за слушање, која је предложена и у наставном програму.

Наставни програм за 4. разред (Правилник, 2011) садржи пет фолклорних музичких садржаја који су предложени за слушање. У уџбенику музичке културе за 4. разред Завода за уџбенике (Стојановић, 2007) уврштена су три фолклорна садржаја из предлога програма. Уџбеник Креативног центра (Илић, 2008а) садржи три фолклорне нумере за слушање из предлога наставног програма, плус две народне песме, које нису део наставног програма. Једна од предложених песама у уџбенику Креативног центра је епска песма Стари Вујадин, и то је једини пример епске песме који је предложен за слушање. Сматрамо да је неопходно допунити избор композиција за слушање у основној школи богатијим избором епских народних песама, у складу са програмом српског језика и природе и друштва, односно историје, где би се у корелацији ових предмета слушао и свеобухватније упознавао овај жанр народне песме.

У наставном програму музичке културе за 5. разред (Правилник, 2017) за слушање су предложене традиционалне песме са албума *Бела вило*, еминентне уметнице извођача Светлане Стевић. Уџбеник музичке културе за 5. разред Завода за уџбенике (Стојановић, Рајчевић, 2009) не садржи примере народних песама и инструменталних мелодија за слушање, док уџбеник музичке културе за 5. разред издавача Нови логос (Паладин, Михајловић Бокан, 2012) садржи седам нумера фолклорног порекла за слушање. Три песме су са албума *Бела вило*, док су остала четири примера аутори самостално одабрали и уврстили у уџбеник.

Наставни програм музичке културе за 6. разред (Правилник, 2013а) сугерише да треба слушати традиционалну музику из различитих крајева Србије, али се притом не наводе називи песама и инструменталних мелодија, већ је учитељима и наставницима препуштено да самостално изврше избор фолклорних

садржаја за слушање. Уџбеник музичке културе за 6. разред Завода за уџбенике (Стојановић, Рајчевић, 2009а) не садржи традиционалне песме за слушање, док уџбеник издавача Нови логос (Паладин, Михајловић Бокан, 2012а) садржи осам нумера из опуса фолклорног ставаралаштва за слушање.

У наставном програму за 7. разред (Правилник, 2013б) садржаји музичког фолклора нису предложени за слушање, а нису обухваћени ни уџбеником за 7. разред Завода за уџбенике (Стојановић, Рајчевић, 2009б), као ни у уџбенику издавача Нови логос (Паладин, Михајловић Бокан, 2012б).

Избор садржаја за слушање у 8. разреду, према наставном програму (Правилник, 2010), обухвата седам нумера, које су означене као народне. Међутим, у овај избор уврштене су три компоноване песме: *Кроз поноћ нему* (текст: Ђура Јакшић), *Шано, душо* (текст: Драгутин Илић; музика: Јосиф Маринковић) и *Што се боре мисли моје* (кнез Михајло Обреновић). Уџбеник музичке културе за 8. разред Завода за уџбенике (Стојановић, Тирић, 2002) не садржи предлоге традиционалних песама и инструменталних мелодија за слушање, док је у уџбенику музичке културе издавача Нови логос (Паладин, Михајловић Бокан 2012в) предложена једна традиционална песма за слушање, али је она део бошњачке музичке традиције.

Заступљеност српске уметничке музике у наставним програмима и уџбеницима музичке културе

У наставном програму музичке културе за 1. разред (Правилник, 2013) предложено је осам уметничких композиција домаћих композитора за слушање. Уџбеник музичке културе за 1. разред Завода за уџбенике (Стојановић, Васиљевић, Дробни, 2006) садржи једну композицију домаћег аутора, и она је предложена у наставном програму. Уџбеник Креативног центра (Илић, 2009) садржи две уметничке композиције домаћих композитора, које су предложене за слушање, и обе су заступљене и у наставном програму.

Наставни програм музичке културе за 2. разред (Правилник, 2013) обухвата такође осам композиција из стваралачког опуса домаћих аутора. Уџбеници музичке културе за 2. разред Завода за уџбенике (Стојановић, Васиљевић, 2007) и Креативног центра (Илић, 2008) не садрже дела домаћих композитора за слушање.

Према наставном програму музичке културе за 3. разред (Правилник, 2014), предложено је девет композиција домаћих композитора, за слушање. У уџбенику музичке културе за 3. разред Завода за уџбенике (Стојановић, 2009) предложена је само једна композиција са репертоара домаћих композитора, која је заступљена и у наставном програму. У уџбенику Креативног центра (Илић, 2005) налази се пет композиција за слушање чији су аутори домаћи композитори, и свих пет композиција је из предлога наставног програма.

У наставном програму за 4. разред (Правилник, 2011) предвиђено је десет музичких дела домаћих аутора. Уџбеник музичке културе за 4. разред Завода за уџбенике (Стојановић, 2007) садржи свега четири композиције домаћих композитора, од којих су три из предлога наставног програма. У уџбенику Креативног центра (Илић, 2008а) заступљено је шест композиција домаћих аутора, и свих шест су део избора композиција за слушање из наставног програма.

Наставни програм за 5. разред (Правилник, 2017) садржи осам композиција из стваралачког опуса домаћих композитора. У уџбенику музичке културе за 5. разред Завода за уџбенике (Стојановић, Рајчевић, 2009) уврштена су четири музичка дела домаћих аутора, која су заступљена и у наставном програму. Уџбеник издавача Нови логос (Паладин, Михајловић Бокан, 2012) обухватио је свих осам композиција које су предложене наставним програмом, уз додатак још једне композиције за слушање.

У наставном програму музичке културе за 6. разред (Правилник, 2013а) за слушање је предложено 11 композиција са репертоара домаћих композитора, уз напомену да наставници могу и самостално вршити избор инструменталних композиција из стваралачког опуса савремених композитора. Уџбеник музичке културе за 6. разред Завода за уџбенике (Стојановић, Рајчевић, 2009а) садржи пет композиција домаћих аутора, које су предложене за слушање, и оне су истовремено предложене и у наставном програму. У уџбенику издавача Нови логос (Паладин, Михајловић Бокан, 2012б) заступљено је седам композиција домаћих композитора, а од тог броја четири су део предлога наставног програма.

Према наставном програму музичке културе за 7. разред (Правилник, 2006), предложене су само три композиције из опуса домаћих композитора за слушање у настави. Уџбеник музичке културе Завода за уџбенике (Стојановић, Рајчевић, 2009б) садржи само једну националну уметничку композицију, и она није предложена наставним програмом. Уџбеник издавача Нови логос (Паладин, Михајловић Бокан, 2012в) садржи шест композиција за слушање, које су компоновали домаћи композитори, али у овај избор композиција нису уврштена дела предложена наставним програмом.

Наставни програм музичке културе за 8. разред (Правилник, 2006) обухвата 23 музичка дела српских композитора. Међутим, у уџбенику музичке културе за 8. разред Завода за уџбенике (Стојановић, Ћирић, 2002) представљено је свега пет националних композиција, од којих су само две из предлога наставног програма. Уџбеник музичке културе издавача Нови логос (Паладин, Михајловић Бокан, 2012г) садржи избор од 24 уметничка музичка дела из опуса домаћих композитора, али су само две композиције део предлога наставног програма.

Закључак

Анализом наставних програма и уџбеника музичке културе утврђена је недовољна заступљеност српске традиционалне и уметничке музике. Уочено је да у наставним програмима уз наведене примере народних песама и игара са певањем, као и инструменталних мелодија, није сугерисано са ког фолклорног поднебља потичу. Таква информација била би драгоценост због упознавања специфичности музичког фолклора одређеног поднебља. Такође, утврђена је несразмерност у броју песама и игара са различитих поднебља. Рецимо, изразито су запостављене песме и игре са певањем са Косова и Метохије и из југозападне Србије, док је мало пажње поклоњено упознавању српског музичког фолклора ван граница Србије. Осим тога, утврђено је да наставни програми за 6, 7. и 8. разред не садрже довољно фолклорних садржаја за извођење, као и да се аутори уџбеника музичке културе нису довољно придржавали предлога наставних програма када је у питању избор песама и игара представљених у уџбеницима. Примера ради, у наставном програму за 2. разред предложено је 15 традиционалних песама за певање, а у уџбенику музичке културе за 2. разред Завода за уџбенике уврштене су свега две народне песме из датог предлога. Наставни програм музичке културе за 3. разред предлаже укупно 10 традиционалних песама за извођење, а у уџбеницима музичке културе за 3. разред издавача Завод за уџбенике и Креативни центар уврштено је по четири, односно пет народних песама које су предложене програмом, и по осам фолклорних садржаја који нису предложени овим програмом. У наставним програмима, као и у уџбеницима музичке културе, утврђена је недовољна заступљеност садржаја српског музичког фолклора у области слушања музике, што је нарочито уочљиво у уџбеницима Завода за уџбенике.

Анализом наставних програма утврђена је заступљеност уметничких музичких дела домаћих композитора, али не у довољној мери. Наставни програм треба да садржи богатију понуду композиција из домаће литературе за слушање, као и упутства за наставнике одакле могу преузети предложене примере, што би сигурно подстакло наставнике на адекватније коришћење ових садржаја у настави. Утврђено је да су поједине композиције предложене и више пута за слушање, у различитим разредима. То свакако није спорно, али, у том случају, потребно је навести и друге композиције из стваралачког опуса домаћих аутора, како би се програм освежио новим примерима за слушање, са којима треба упознати ученике.

Анализом уџбеника музичке културе и садржаја компакт дискова, на којима се налази избор композиција за слушање у настави, уочена је запостављеност дела домаћих композитора. Такође, уочено је да аутори уџбеника само делимично поштују предлоге наставног програма када је у питању слушање композиција домаћих аутора. Ослањајући се на предлоге уџбеника и понуђени избор композиција на дисковима, наставници нису у могућности да на

одговарајући начин представе националну уметничку музику у настави. Из тог разлога наставнике, као и ученике, треба подстицати на коришћење савремене информационо-комуникационе технологије и њених ресурса, првенствено Јутјуба, као богатог изворишта уметничких композиција за слушање, како у настави тако и ван школске средине.

С обзиром на то да српска традиционална и уметничка музика доприносе развијању националног идентитета и патриотизма ученика у основној школи, неопходно је посветити већу пажњу заступљености и избору ових садржаја у наставним програмима и уџбеницима музичке културе, што ће допринети сврсисходнијем националном васпитању ученика основношколског узраста.

Литература

- Базић, Ј. (2012). *Друштвени аспекти образовања*. Београд: Институт за политичке студије, Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић.
- Базић, Ј. и Павловић, Б. (2017). Улога музике у формирању и реконструкцијама српског националног идентитета. *Српска политичка мисао*, број 1, 24. vol. 55. Београд: Институт за политичке студије, 279–298.
- Божидаревић, С. (2010). *Фолклорни цитат у српској соло песми од њеног настанка до почетка ругог светског рата*, Косовска Митровица: Факултет уметности Универзитета у Приштини, Звечан–Косовска Митровица.
- Делор, Ж. (1996). *Образовање скривена ризница*. Унеско: Извештај међународне комисије о образовању за XXI век. Београд: Република Србија – Министарство просвете.
- Илић, В. (2005). *Музичка култура за трећи разред основне школе*. Београд: Креативни центар.
- Илић, В. (2008). *Музичка култура за други разред основне школе*. Београд: Креативни центар.
- Илић, В. (2008а). *Музичка култура за четврти разред основне школе*. Београд: Креативни центар.
- Илић, В. (2009). *Музичка култура за први разред основне школе*. Београд: Креативни центар.
- Ивановић, Н. (2007). *Методика општег музичког образовања*. Београд: Завод за уџбенике.
- Јовановић, Б. и Парлић Божовић, Ј. (2011). Улога наставе у остваривању циљева националног и интеркултуралног васпитања. У: К. Шпијуновић (ур.), *Настава и учење: стање и проблеми*. Учитељски факултет у Ужицу, 149–164.
- Николић, Р., Стојановић, С. (2010). Национално васпитање у процесу глобализације посматрано кроз европску димензију образовања. У: С. Денић (ур.), *Могућност националног васпитања у време глобализације*. Учитељски факултет у Врању, 108–121.
- Павловић, Б., Цицковић Сарајлић, Д. (2017). Национално васпитање на основама српске уметничке музике у основној школи. *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, Бр. XLVII (4). Косовска Митровица: Универзитет у Приштини, Филозофски факултет, 143–160.
- Паладин, А. и Михајловић Бокан Д. (2012). *Музичка култура 5*. Београд: Нови логос.

- Паладин А. и Михајловић Бокан Д. (2012а). *Музичка култура 6*. Београд: Нови логос.
- Паладин А. и Михајловић Бокан Д. (2012б). *Музичка култура 7*. Београд: Нови логос.
- Паладин А. и Михајловић Бокан Д. (2012в). *Музичка култура 8*. Београд: Нови логос.
- Правилник (2010). *Правилник о наставном програму за осми разред основног образовања и васпитања*. Београд: Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник.
- Правилник (2011). *Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања*. Београд: Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник.
- Правилник (2013). *Правилник о наставном плану и програму за први и други разред основног образовања и васпитања*. Београд: Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник.
- Правилник (2013а). *Правилник о наставном програму за шести разред основног образовања и васпитања*. Београд: Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник.
- Правилник (2013б). *Правилник о наставном програму за седми разред основног образовања и васпитања*. Београд: Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник.
- Правилник (2014). *Правилник о наставном плану и програму за први, други, трећи и четврти разред основног образовања и васпитања и наставном програму за трећи разред основног образовања и васпитања*. Београд: Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник.
- Правилник (2017). *Правилник о наставном плану за други циклус основног образовања и васпитања и наставном програму за пети разред основног образовања и васпитања*. Београд: Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник.
- Стојановић, Г. и Ћирић, Н. (2002). *Музичка култура 8*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Стојановић Г., Васиљевић, З., Дробни, Т. (2006). *Музика култура 1*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Стојановић, Г., Васиљевић, З. (2007). *Музика култура 2*. Београд: Завод за уџбенике.
- Стојановић, Г. (2007). *Музичка култура 4*. Београд: Завод за уџбенике.
- Стојановић, Г. (2009). *Музичка култура 3*. Београд: Завод за уџбенике.
- Стојановић, Г. и Рајчевић, М. (2009). *Музичка култура 5*. Београд: Завод за уџбенике.
- Стојановић, Г. и Рајчевић, М. (2009а). *Музичка култура 6*. Београд: Завод за уџбенике.
- Стојановић, Г. и Рајчевић, М. (2009б). *Музичка култура 7*. Београд: Завод за уџбенике.
- Цицковић Сарајлић, Д. и Павловић, Б. (2017). Садржаји патриотског васпитања у основношколској настави музичке културе: значај и заступљеност. *Теме*, Часопис за друштвене науке, г. XLI, бр. 3. Универзитет у Нишу, 539–556.

Biljana M. Pavlović

Dragana J. Cicović Sarajlić

REPRESENTATION OF SERBIAN TRADITIONAL FOLK AND ART MUSIC IN THE ELEMENTARY SCHOOL CURRICULUM AND TEXTBOOKS OF MUSIC CULTURE

Summary

This paper discusses the representation of Serbian traditional folk and art music in elementary school curricula and textbooks of musical culture. Serbian traditional folk and art music is valuable contents of national education, which contributes to the familiarization and experience of Serbian culture, its adoption and development of the sense of national affiliation and identity of students. The aim is to determine the extent to which Serbian traditional and artistic music is represented in the curricula and textbooks of music culture. The results of the research, presented in this paper, show that the aforementioned musical contents are not sufficiently represented and used in the curricula and textbooks of musical culture, although they have a great educational meaning and significance. It is necessary to supplement the curricula and textbooks with a richer selection of the content of Serbian traditional and artistic music, which will contribute to their greater participation in the teaching process, the development of students' interest in Serbian national art and culture and a more in-depth introduction to the same, as well as the more purposeful national education in the elementary school. The paper used method of analysis of contents and method of analysis and synthesis.

Key words: *national education, elementary school, music, teaching.*